

VLADO KLEMENČIČ:

Ilustriral M. Gaspari

PRLEŠKA GOSTIJA

Nikjer na Slovenskem ne zavzemajo ženitovanjski običaji takega obsega kakor v Prlekiji. Ohranili so se skoro do danes. Prlek, prebivalec vzhodnega dela Slovenskih goric in Murskega polja, se rad drži narodnih običajev, ki izvirajo iz sivih davnin, celo iz poganskih časov. Že po naravi veseljak, ne zamudi nobene prilike, da se razveseli, bodisi pri krstu, poroki ali sedmini.

Že mnogi pesniki, domači in tuji so opevali deželo prleško, njene vinograde, njene klopotce, njene hišice in ljudi, njeno trpljenje in veselje. Tudi trpljenje in siromaštvo je tu doma, pa Prlek vse take reči rad odrine s šalo in dobrovoljnim nasmehom, češ: »Tako je pač na svetu — pa si rajši gučimo kaj drugega.«

Razne šege in navade teh krajev nam precej natanko opisuje rajni župnik velikonedeljski Peter Skuhala v »Povestih in popevkah«. Pisane so v narečju. V naslednjem podajam nekatere ženitovanjske običaje v književnem jeziku.

Pozavščina, fanta, ki vabita na gostijo (ženitovanje), prideta v vas. S seboj imata boben, trompeto, zvonček in pištolo. Sredi vasi začneta skakati, plesati, bobnati, trom-

petati in zvončkljati. Ko prideta do hiše, kjer nameravata pozavati, t. j. vabiti na gostijo, ustrelita iz pištol. Pred durmi se jima šele razveže jezik. Eden začne tako: »Naš mladi ženin in nevesta sta naju poslala k vam. Že od ranega jutra hodiva, pa še nisva jedla ne pila. Hodila sva po zeleni trati, do kolena po blati, zdaj sva prišla tja, kamor sva se namenila. Kaj pa vi rečete oče, sva prišla prav?«

»Bog zna, kam sta bila namenjena?«

»Tja bi rada prišla, kjer zarana sonce dol gre, zvečer pa gor.«

»Potem pa že nista prav prišla, pri nas sonce ne hodi ne gor ne dol.«

»To pa se lahko prepričava, samo odprite nama duri. Aha, prav sva prišla, prav, Drašek. Poglej, da ima izba štiri kote, v petem pa je peč — tako so nama doma pravili.«

Zdaj šele začneta pozavščina razkladati svojo učenost: »Naš mladi ženin in nevesta sta naju poslala, da bi vas pozvala na gostijo. Gostijo bomo služili (imeli) tisti četrtek po petku, tja do petka bomo jedli in pili.

Že štirinajst dni vino v pivnico kotalijo. Ampak en polovnjak se jim je ponesrečil. Po stopnicah jim je ušel, pa se vam je cel razletel. Gor po stropu je vino teklo, toliko pa ga je le še ostalo, da smo napolnili pet polžjih lupin.

Le jesti, jesti bomo imeli! Zenske že štirinajst dni eno sinico skubijo. Poln listjak je že perja. Pa kakšnega prašiča smo zaklali! Po vsem hlevu ga je dekla iskala, slednjo betvo slamice je s šibnato metlo prevrgla, dokler ga ni, zasukanega v pajčevini, v nekem kotu zagledala. Slanina je bila tako težka, da se nam je vože (vrv) utrgalo, ko smo jo po vitlju na hišo vlekli.

Padla je dol, pa je predrila troje dilnic, dokler ni na pajčevini obvisela.«

Tako in podobno vabita pozavščina na gostijo. Hišni oča jima ponudi jesti in piti, nato se na smešen način poslovita ter gresta drugih pozavat. Povsod uganjata šale in burke.

Štirinajst dni vabita pozavščina na gostijo. Ko vsi povabljeni zagotovo vedo, da se poroka ne bo razvrgla, prinesejo ženinu in nevesti svoje darove: ta purana, oni kokote z golimi šinjaki (vratovi), tretji

Drugi dan zarana zasvirajo igrci, znamenje, da je ženin blizu. Pri nevestinem domu je vse zaklenjeno, žive duše ni videti, samo »čevljar« sedi na pragu, široke hlače ima oblečene, telovnik, pa staro »čoho« (obleko, tkano iz ovčje volne), na glavi ima star širok klobuk, čevlje ima prevezane z motvozom. Pri sebi ima smolo, kos ilovice, šilo, nož, kladivo in vse, kar čevljarji rabijo. Na kolenih ima star čevljev, v levi roki konec drete, z braninim zobom zabada v čevljev.

race, goske, kokoši. Nekateri prinesejo svinjskega mesa iz tunke (zaseke), zabele, moke, vrhnja (smetane), sira itd.

Tri dni pred zdavanjem (poroko) pride kaka imenitna kuharica in pričnejo se pripravice za pojedino, ki traja tri dni ali še več.

Tisti večer pred poroko pridejo igrci (godci) pred ženinov dom in mu zaigrajo podoknico. Ženin je ta večer zelo zamišljen, saj jemlje slovo od fantovstva. Tudi pri nevesti je tisti večer dosti skrbi. Opletalka kodra nevesti in svatovcam lase. Če se začne nevesta držati na jok, so hitro vsi pri njej, da jo tolažijo.

»Dobro jutro, Šimen!« ga pozdravi ženinov starešina, »imate kaj dosti dela?«

»Kaj vas briga moje delo!«

»No, no, Šimen, ne bodite tako hitro v ognju! Delo imam za vas, silno delo.«

»Kaj je meni za vaše delo, še svojega ne morem dokončati.«

»Pa vam bomo dobro plačali. Ne bomo gledali na enega ali dva tolarja.«

»Torej kakšno delo vas tako peče?«

»Ženina vozimo, pa se mu je pojdoč (medpotoma) čevljev razpočil, tak pa vendar ne more pred svojo nevesto.«

»To je slabo znamenje, ne kaže na srečo. Če je že tako, pa ga sezujte.«

»Zunaj ga ne bomo sezuvali, se nam še prehladi, hodimo v hišo!«

»V hišo pa že ne!«

»Zakaj pa ne?«

»V hiši moja žena muhe lovi. Če odpremo, ji katera uide.«

»Kje pa so vaši ljudje? Saj nikogar ni, kakor da bi vse pomrlo.«

»Vsi so odšli boba plet, do mraka ne bo nobenega domov.«

»Vi pa imate rani bob.«

»To pa že, to! Vi pa menda letošnjega niti želi niste, kali?«

»Ali ste ga vi že?«

»Kdaj že!«

»Znate kaj katekizma?«

»Več že kakor vi!«

»Pa nam povejte, kaj je katekizem?«

»Katekizem je tista knjiga, ki jo deca v šolo nosijo, odrasle pa naj bo sram, da ne vedo, kaj je v njej!«

»Dobro. Koliko je pa Bogov?«

»Tu in tam, pa povsod eden.«

»Kdaj je pa Bog majhen bil?«

»Ko je robačo (srajco) nosil.«

»Zakaj je Bog majhen bil?«

»Ker je hotel kot človek na svet priti, človek pa pride majhen na svet.«

»Ho, že lani!«

»Prismoda, budalo!«

»Kaj, jaz prismoda in budalo? Da bi vas...« in čevljar vrže čevelj med ljudi ter odbeži.

Starešina stopi pred dveri pa reče: »Krščanski ljudje, odprite nam. Mi smo prišli od daleč pa smo že lačni in žejni.«

Nato se začuje od znotraj glas: »Kdo pa tako rogovili okoli naše poštene hiše?«

»Mi smo tisti, ki imamo takšno stvar, ki je vaši nevesti par. Le odprite nam, pa boste videli!«

»Le počasi! Odkod ste?«

»Iz Polžje vasi, kjer se sam med cedi.«

»Kam ste namenjeni?«

»K vam smo se zagnali.«

»Pa ste krščeni?«

»Kdo je zmeril, kako daleč je od nebes do pekla?«

»Lucifer, ko je iz nebes v pekel letel.«

»Kaj peče brez ognja?«

»Vaša kosmata vest, ki nas noter ne pustite.«

»No, znate pa res nekaj, ali povejte nam, kaj bi prav za prav radi?«

»Tisto stvar, ki je našemu ženinu par.«

»Takšne stvari mi nimamo!«

»Lažetel!«

Še dolgo traja besedni dvoboj, Nazadnje jih le pustijo v hišo, pa tudi tukaj je še mnogo opravka, preden najdejo pravo nevesto.

Nato zajtrkujejo. Po zajtrku dobe gostje od svatevc šopke. Ko so vozovi pripravljeni, posedejo gostje nanje in se od-

peljejo k fari. Vozovi in konji so okrašeni z zelenjem, cvetjem in pisanimi trakovi. Okrog cerkve pričakuje svate množica ljudstva. Mladi svet, posebno dekleta, prerešajo goste vsakega posebej, najbolj pa ženina in nevesto. Vsak ima kako napako: ta je pregizdavo oblečena, ona presiromašno, ta je prekuštrava (preveč nakodrana), oni ne pristojata venec itd. Igrci stopijo z voza in zaigrajo. Svati gredo v cerkev

Cerkovnik pozvoni, maša se prične. Pred poroko gredo svati okoli oltarja in darujejo.

Po poroki sedejo zopet na vozove, pa hajd proti domu. Na domačem pragu stoji mati, v rokah drži kolač kruha in nož. Nevesta stopi prva k materi. Mati jo objame in ji da kruh pa nož. Nevesta načne kolač — znamenje, da bo odslej tu ona gospodinja.

V praznično pripravljene hiši se začne pojedina. Pozavščina strežeta.

Proti večeru se pripeljejo gospod učitelj, župnik in kaplan. Zdaj se šele prične pravo veselje. Gospodje so bolj učeni, vajeni pridigati in učiti deco, pa tako lepo napijajo snahi, ženinu, očetu, materi, starešinam in posnehaljam, kakor znajo to

samo oni. Dolgo v noč popeva svatovska družba lepe narodne pesmi, da »leti hrum po vsej hiši«.

Ko se pomakne kazalec proti polnoči se začne ples z »bosmani«. (Bosman je na poseben način pripravljena štruca iz bele moke.) Pri tej priliki se čujejo cele litanije, koliko dela je bilo treba, preden je bil »bosman« pečen, pričenski z oranjem na njivi.

Zdaj se gospoda poslovijo, pa tudi nekateri mlajši možaki izginejo v temo. Kam so šli? Krast.

To je imeniten posel. Kradejo kola, sani, komate in druge reči, pa le pri tistih, ki so na gostiji. Drugi dan je dražba ukradenih predmetov. Vsak mora odkupiti svojo reč s srebrnimi ali zlatimi penazi (denarji): z narezano repo ali pa mrkvico (korenjem). Svoje reči pa si mora vsak sam domov spraviti.

Še druge norčije uganjajo, da jim ni dolgčas, saj traja gostija po več dni.

Prvo nedeljo po gostiji »se služijo ostanki«. Snaha sedaj ne sedi več pri mizi, ona sedaj streže, kakor se gospodinji spodobi.

